धत्तः कुमुदकमलषण्डे तुल्यरूपामवस्थाम् Śi. 11. 15; cf. खण्ड also. **–ण्डः, –ण्डम्** A flock (of goats &c.).

षण्डकः A eunuch.

षण्डाली 1 A pond, pool. **–2** A wanton or unchaste woman. **–3** A weight or measure of oil (1/16th of a seer).

षण्ढः, षण्ढकः A eunuch; Y. 1. 215. **–2** The neuter gender; निवेशः शिबिरं षण्ढे Ak.; 'षण्ढो वर्षवरे क्लीबे गोपतौ वन्ध्यपूरुषे' इति विश्वः; प्रतिज्ञां षण्ढकोऽस्मीति करिष्यामि महीपते Mb. 4. 2. 25 (com. षण्ढो गोपतिः । पक्षे क्लीबः ।). **–Comp. –तिलः 1** barren sesamum. **–2** (fig.) a useless person.

षष् *num. a.* (used in pl., nom. षट्; gen. षण्णाम्) Six; तेषां त्ववयवान् सूक्ष्मान् षण्णामप्यमितौजसाम् Ms. 1. 16; 8. 403. **–Comp. –अंशः (षडंशः)** a sixth part. **–अक्षीणः (षडक्षीणः)** a fish. **–अङ्गम् (षडङ्गम्) 1** (*a*) six parts of the body taken collectively : जङ्घे बाहू शिरो मध्यं षडङ्गमिदमुच्यते । (b) The other six parts of the body are 'हृदयशिरःशिखानेत्रकवचास्त्राणि' as in Māl. 5. 2 (नित्यं न्यस्तषडङ्गचक्रनिहितं हृत्पद्ममध्योदितम्); cf. com. on the verse. **–2** the six works auxiliary to the Veda; शिक्षा कल्पो व्याकरणं निरुक्तं छन्दसां चितिः । ज्योतिषामयनं चैव षडङ्गो वेद उच्यते ॥ see वेदाङ्ग also. °विद् knowing the six वेदाङ्गs; Ms. 3. 145. **–3** six auspicious things, *i. e.* the six things obtained from a cow : गोमूत्रं गोमयं क्षीरं सर्पिर्दधि च रोचना । षडङ्गमेतन्माङ्गल्यं पठितं सर्वदा गवाम् ॥ **–3** any set of six articles. °**जित्** *m.* N. of Viṣṇu. **–अङ्घ्रिः (षडङ्घ्रिः)** a bee; किमिह बहु षडङ्घ्रे गायसि त्वम् Bhāg. 10. 47. 14.; Śi. 10. 4. **–अधिक** *a.* **(षडधिक)** exceeded by six; षडधिकदशनाडीचक्रमध्यस्थितात्मा Māl. 5. 1. **–अभिज्ञः (षडभिज्ञः)** a Buddhist deified saint. **–अशीत (षडशीत)** eighty-sixth. **–अशीतिः** *f.* **(षडशीतिः) 1** eighty-six. **–2** N. of the four passages of the sun from one zodiacal sign to the other; L. D. B. **–अष्टकम्** (in astr.) a particular Yoga. **–अहः (षडहः)** a period of six days. **–आननः, –वक्त्रः, –वदनः (षडाननः, षड्वक्त्रः, षड्वदनः)** epithets of Kārtikeya; षडाननापीतपयोधरासु नेता चमूनामिव कृत्तिकासु R. 14. 22. **–आम्नायः (षडाम्नायः)** the six-fold Tantra. **–ऊर्मिः** the six waves of existence. **–ऊषणम् (षडूषणम्)** six spices taken collectively; पञ्चकोलं समरिचं षडूषणमुदाहृतम्. **–ऋतुः** *m.* pl. the six seasons (*i. e.* वसन्त, ग्रीष्म, वर्षा, शरद्, हेमन्त and शिशिर). **–कर्ण** *a.* **(षट्कर्ण)** heard by six ears; *i. e.* by a third person other than the speaker and the person spoken to;told to more than one listener (as a counsel, secret &c.); षट्कर्णो भिद्यते मन्त्रः Pt. 1. 99. (**–र्णः**) a kind of lute. **–कर्मन्** *n.* **(षट्कर्मन्) 1** the six acts or duties enjoined on a Brāhmaṇa; they are अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा । दानं प्रतिग्रहश्चैव षट्कर्माण्यग्रजन्मनः ॥ Ms. 10. 75. **–2** the six acts allowable to a Brāhmaṇa for his subsistence :– उञ्छं प्रतिग्रहो भिक्षा वाणिज्यं पशुपालनम् । कृषिकर्म तथा चेति षट्कर्माण्यग्रजन्मनः ॥. **–3** the six acts that may be performed by means of magic :– शान्ति, वशीकरण, स्तम्भन, विद्वेष, उच्चाटन and मारण. **–4** the six acts belonging to the practice of Yoga :– धौतिर्बस्ती तथा नेती नौलिकी (नौलिकः) त्राटकस्तथा । कपालभाती चैतानि षट्कर्माणि समाचरेत् ॥ (*–m.*) **1** a Brāhmaṇa skilled in the above six acts. **–2** one well-versed in the Tantra magical rites. **–कोण** *a.* **(षट्कोण)** hexangular. **(–णम्) 1** a hexagon. **–2** the thunderbolt of Indra. **–3** a diamond. **–गया** the sixfold *gaya*; गयागजो गयादित्यो गायत्री च गदाधरः । गया गयासुरश्चैव षड्गया मुक्तिदायकाः ॥ **–गवम् (षड्गवम्) 1** a team or yoke of six oxen. **–2** a yoke of six (sometimes after the names of other animals); *i.e.* हस्ति°, अश्व° 'six elephants, horses &c.'. **–गवीय** *a.* drawn by six oxen; न यद्वहेच्छकटं षड्गवीयम् Mb. 8. 76. 17. **–गुण** *a.* **(षड्गुण) 1** sixfold. **–2** having six attributes. **(–णम्) 1** an assemblage of six qualities. **–2** the six expedients to be used by a king in foreign politics; see under गुण (21); cf. षाड्गुण्य also. **–ग्रन्थः** a kind of Karañja tree. **–ग्रन्थि** *n.* **(षड्ग्रन्थि)** the root of long pepper. **–ग्रन्थिका (षड्ग्रन्थिका)** zedoary (शठी). **–चक्रम् (षट्चक्रम्)** the six mystical circles of the body, *i. e.* मूलाधार, स्वाधिष्ठान, मणिपूर, अनाहत, विशुद्ध and आज्ञाख्य. **–चत्वारिंशत् (षट्चत्वारिंशत्)** forty-six. **–चरणः (षट्चरणः) –1** a bee. **–2** a locust. **–3** a louse. **–जः (षड्जः)** the fourth (or first according to some) of the seven primary notes of the Indian gamut; so called because it is derived from the six organs : नासां कण्ठमुरस्तालु जिह्वां दन्तांश्च संस्पृशन् । षड्जः सञ्जायते (षड्भ्यः सञ्जायते) यस्मात्तस्मात् षड्ज इति स्मृतः ॥ it is said to resemble the note of peacocks; षड्जं रौति मयूरस्तु Nārada; षड्जसंवादिनीः केकाः द्विधा भिन्नाः शिखण्डिभिः R. 1. 39. **–तन्त्री** N. of the six philosophical systems. **–त्रिंशत्** *f.* **(षट्त्रिंशत्)** thirty-six; **(षट्त्रिंश** *a.* thirtysixth). **–तिलिन्** *m.* one performing six acts with sesamum seeds; तिलोद्वर्ती तिलस्नायी तिलहोमी तिलप्रदः । तिलभुक् तिलवापी च षट्तिली नावसीदति ॥ **–दर्शनम् (षड्दर्शनम्)** the six principal systems of Hindu philosophy; they are : सांख्य, योग, न्याय, वैशेषिक, मीमांसा and वेदान्त. (**–नः**) one conversant with the above six systems. **–दीर्घः** the six long vowels : आ, ई, ऊ, ॠ, ऐ, and औ. **–दुर्गम् (षड्दुर्गम्)** the six kinds of forts taken collectively; धन्वदुर्गं महीदुर्गं गिरिदुर्गं तथैव च । मनुष्यदुर्गं मृद्दुर्गं वनदुर्गमिति क्रमात् ॥ **–नवतिः** *f.* **(षण्णवतिः)** ninety-six. **–पञ्चाशत्** *f.* **(षट्पञ्चाशत्)** fifty-six. **–पदः (षट्पदः) 1** a bee; न पङ्कजं तद्यदलीनषट्पदं न षट्पदोऽसौ न जुगुञ्ज यः कलम् Bk. 2. 19; Ku. 5. 9; R. 6. 69. **–2** a louse. **–3** a verse consisting of six *padas*. °अथितिः **1** the mango tree. **–2** the Champaka tree. °आनन्दवर्धनः the Aśoka or Kiṅkirāta tree. °ज्य *a.* having bees for the bow-string (as the bow of Cupid); प्रायश्चापं न वहति भयान्मन्मथः षट्पदज्यम् Me. 75. °प्रियः the tree called नागकेशर. **–पदी (षट्पदी) 1** a stanza consisting of six lines. **–2** a female bee. **–3** a louse. **–4** the six states ('योऽशनायापिपासे शोकं मोहं जरां मृत्युमत्येति' इति श्रुत्युक्ताः Mb. 3. 314. 9 Com.) :– hunger, thirst, sorrow, disordered intellect, old age and death; other version is:-– कामक्रोधौ लोभमोहौ मदमानौ च षट्पदी । **–पादः (षट्पादः)** a bee. **–प्रज्ञः (षट्प्रज्ञः) 1** one who is well acquainted with six